

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

כ"ף מנחם אב
פרשת עקב
גליון ל"ח (תרל"ז)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

ד"ר יהא' שנת נפלאות בכל

שנת העדיק לכ"ק אדמו"ר שליט"א

שנת המיטת אלפים שכט מאות והמיושים ושתים לכרואה

כ"ף מנחם אב

פרשת עקב

היי תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

תוכן הענינים

לקוטי שיחות

- 5 . . . . . פעולות הקשורים עם משיח ודאי
- 6 . . . . . החוראה מחיבור פרשת מטו"מ, שבאה"ק אינן מחוברות . .
- 7 . . . . . גדר האיסור דכל שהוא (גליון).

אגרות קודש

- 10 . . . . . דבש במרקחת אי הוה משקה לענין נט"י.
- 10 . . . . . קושיית הגרש"י זוין לדעת אדה"ז . . . . .
- 11 . . . . . ביאורו של כ"ק אד"ש בדעת אדה"ז ושקוי"ט בזה . . . . .
- 13 . . . . . הוכחת אדה"ז בפירושו בהמג"א . . . . .
- 14 . . . . . שיטת החת"ס בענין זה . . . . .

חסידות

- 15 . . . . . המשכת משה רבינו בבי"ע . . . . .

פשוטו של מקרא

- 17 . . . . . ביאור בפירש"י פרשתינו (גליון) . . . . .

20 . . . . . ברכת מעין שלש אחר קידוש

שונות

- 21 . . . . . תשובה להערה בענין ניצוץ משיח
- 23 . . . . . רהמ"ס
- 23 . . . . . עתיד חזיר ליטהר
- 23 . . . . . דרוש הר"ן - מאור עינים (גליון)
- 25 . . . . . תשובה (הוספות ל)הערות וציונים ללקו"תפי ויקרא
- 28 . . . . . תשובה לביקורת

מספר פאקסימיליא לשלוח הערות: 953-9720 (718)

**לזכות כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לרפואה שלימה תיכף ומיד ממש**

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

פעולות הקשורים עם משיח ודאי

הרב יעקב זאב ראטענשטרייך

- תושב השכונה -

א) בדבר מלכות (י"ב) חידושים וביאורים בהל' מלכים סימן א' מבאר שהרמב"ם בריש פיי"א מהל' מלכים בא לבאר הגדר והתוכן של מלך המשיח, שהוא בא להתזיר מלכות דוד ליושנה, שזה שלימות בתורה.

ועפ"י מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהע' 71 שם הטעם מה שמשמיט הרמב"ם בהגדרתו (בהל"א) הענין שמש"ח ילחום מלחמת ה', וז"ל "עפ"י מובן בפשטות מה שלא הביא הרמב"ם (גם) בתחילת הפרק שמש"ח ילחום מלחמת ה' כי שם מבואר הגדר והמכוון שלו (להחזיר מלכות דוד ליושנה כו') לאחר הביא לשלימות התורה כשהוא "מש"ח בודאי" מש"א"כ קודם הניצחון במלחמת ה"י. עכ"ל.

נמצא מדבריו שהטעם שמשמיט הרמב"ם בתחילת הפרק הענין שמש"ח ילחום מלחמת ה' מפני שזה שייך להגדר של חזקת משיח ובתחילת הפרק מדובר בהגדר של משיח ודאי.

וחנה בהל"ב כאשר הרמב"ם מבאר הגדר של משיח ודאי כתב ג' ענינים א) "אם עשה והצליח", שזה קאי על מ"ש לפני זה, נצח כל האומות שסביביו ב) "בונה המקדש" ג) "ומקבץ נדחי ישראל".

ולפי"ז צ"ל ממ"נ: אם בתחילת הפרק מנה הרמב"ם הפעולות הקשורים למשיח ודאי שעל ידיהם הוא מביא לשלימות התורה, ולכך הוא מנה שמש"ח "בונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל" ה"י צריך לכאוי לכלול גם שזה ע"י שנצח האומות שסביביו. ואם הרמב"ם מדבר רק בהגדר והמכוון של משיח (ודאי) הרי ה"י צריך להזכיר רק שבא להתזיר מלכות דוד... ותזרין כל המשפטים בימיו כשהיו... אבל להשמיט הענין של בנין ביהמ"ק

וקיבוץ נדחי ישראל. ומה ראה להזכיר רק ב' דברים אלו ולהשמיט נצחון המלחמה.

וי"ל בפשטות שזה שאוה"ע יהיו במצב של "נצח כל האומות וסביביו" דהיינו שהם כבר תחת ממשלתו של משיח נכלל במי"ש הרמבי"ם "שעתיד להחזיר מלכות דוד ליושנה". שאע"פ שעיקר החידוש שבזה הוא שע"יז באים לשלימות בתורה (כמבואר בהמשך השיחה), אבל עצם פעולה זו מורה על הניצחון נגד האומות. ועפ"יז יומתק שהסדר של ג' הענינים בתחילת הפרק להחזיר מלכות דוד, בונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, מכוון להסדר של הג' הענינים שמפרט לקמן בהלי"ד "אם עשה והצליח ובנה מקדש וכו'".

ההוראה מחיבור פ' מטו"מ, שבאה"ק אינו מחוברות

חננאל ג"ייקובסון
- תוה"ל 770 -

בלקו"ש חח"י שיחה לפי מטו"מ (עי' 378 ואילך) מבאר הקשר בין פרשת מטות ופרשת מסעי, שבד"כ מחוברות (חוץ מבי "קביעות") עד שהופכים לפי אחת, שהגם שבכל פרשה בפ"ע מרומזת עבודתם של בניי בה"ירידה צורך עלי"י, אעפ"כ מכיון שבפי מטות מודגש בעיקר ה"ירידה" ובפי מסעי בעיקר ה"עלי"י, הנה שהן מחוברות ה"יז ביתר שאת ויתר עז, ומבאר ההוראה והקשר לימי בין-המיצרים, שכשקוראים פי מטו"מ ביחד הרי לומדים וקוראים גם פי פנחס בימי ביהמ"צ, שפי זו היא נתינת כח לעבודה הנ"ל (שעיקרה בימי ביהמ"צ), ובמיוחד בשנה זו בה קראו גם פי בלק בימי ביהמ"צ שסיומה במעשה פנחס, ה"יז ביתר שאת. (בכל הנ"ל ראה שם בארוכה).

ולכאורה צריך ביאור, בנוגע לארה"ק, שם קראו בשנה זו (ולחעיר שכן הי' (כמו קביעות כל השנה) בשנה שה"ליקוטי הנ"ל יצא לאור - תשל"ח) פרשיות מטות ומסעי בנפרד, וא"כ הרי שם אין את ההוראה ונתינת כח הנ"ל.

וע"פ המבואר בהע' 45 שההוראה דקביעות שנה זו היא גם לשנים שהפרשיות אינם מחוברות, יש לבאר ע"ד הידוע בנוגע

ליו"ט שני של גלויות, שבארה"ק (כנראה מצד מעלתה) זה "נפעל" ביום אחד, וי"ל גם לענינו, שבשנים שהפרשיות מחוברות יש בארה"ק נתינת כח גדולה יותר ש"מספיקה" גם לשנים שבחוו"ל צריך "להגיע" למחוברות, ועצ"ע.

ולחעיר שהרי בקביעות שנה זו קראו גם בארה"ק פ' פנחס בימי בין-המיצרים (עכ"פ ביום י"ז תמוז) אי"כ עכ"פ את הנתינת כח מפ' פנחס יש גם שם.

גדר האיסור דכל שהוא (גליון)

הת' לוי הלוי פישער
- תות"ל 770 -

בגליון העו"ב דשבת חזון העיר הרב ש.ח. בנוגע לגדר מלאכת מבעיר שכי אדה"ז (ריש הלי יו"ט) ש"ענין ההבערה הוא הוצאת האש או שמרבה האש... עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העצים אלא משום ריבוי האש", ובצפ"נ (הובא בלקו"ש ויקהל ש.ז.) מביא רא"י לזה (לשיטת הרמב"ם) מהא דקיי"ל דמבעיר כל שהוא חייב "דאם הוה משום דבר הנדלק הוה צריך שיעור כל אחד לפי מה שהוא".

והעיר ע"ז דיל"ע למה אין אדה"ז מביא ראיתו של הצפ"נ, וכי לבאר ע"פ המבואר הגדר האיסור דכל שהוא דשייך בבי אופנים, ובחדו"ב להלי ביהבי"ח (עמ' ל"ב) מבאר דחלוקין בזה איסור ע"ז ואיסור הוצאה בשבת, דאיסור ע"ז בכל שהוא אינו מפני שכל שהוא הוי גדר של שיעור, אלא מפני שאיסור ע"ז אין לו שיעור, משא"כ באיסור הוצאה בשבת כיון דאיסור הוצאה בכלל יש לו שיעור מובן דדברים אלו שאיסורן בכ"ש זהו מפני שבהם השיעור הוא כ"ש, דעפ"ז י"ל דאדה"ז ס"ל דגדר כ"ש במבעיר זהו ע"ד כ"ש באיסור הוצאה, דזהו השיעור שלו, ולכן אין מזה רא"י דהחיוב הוא על ריבוי האש דגם על כליון העצים יש לחייבו בכ"ש כיון דזהו השיעור שלו, והצפ"נ לומד דגדר כ"ש במבעיר פ"י שאינו בגדר שיעור, ולכן הביא מזה רא"י.

ויש להעיר בזה דלכאורה זה תלוי בביאור ראיתו של הצפ"נ [דנקט בפשטות דעל ריבוי האש יש לחייבו בכ"ש, משא"כ בכליון

הדבר הנדלק] דלכאורה יש לבארו בשני אופנים, די"ל כוונתו דגדר חיוב כ"ש במבעיר פירושו דאינו בגדר שיעור, דהיינו ד"חשיבות" המלאכה במלאכת מבעיר אינו נמדד בכמות המלאכה, ולכן צ"ל דהחיוב הוא על "מציאות האש" דכשהחיוב הוא על הולדת דבר חדש לא שייך בזה שיעור (כמות) כידוע שהיציאה מאין ליש הרי"ז בנקודה אחת ולכן החשיבות שלו אינו תלוי בכמותו אלא בעצם מציאותו ו"שיעור" שייך רק בהגדלת היש עצמו (עייג"כ בביאורי כ"ק אד"ש לאגה"ת פ"א בביאור ההשתוות תורה, תפילה, ותשובה, דאין להם שיעור למטה כי ענינם הוא התהוות מציאות חדשה), משא"כ כשהחיוב הוא משום דבר הנדלק א"א לחייבו בכל שהוא, דכיון דעשיית המלאכה היא במציאות שכבר קיימת הרי צריך איזה שיעור כדי שיהי לו חשיבות, וכ"ש אינו בגדר שיעור - ולפ"ז אם נאמר דאדה"ז ס"ל דגדר כ"ש במבעיר פ"י דזהו שיעורו, מובן דלשיטתו אין מזה ראוי דהחיוב הוא על הוצאת האש.

אבל לכאורה ביאור זה אינו (מכמה טעמים) 1) דאי נימא דכוונת הצפעי"נ היא דעל הוצאת אש א"צ שיעור מכיון שזחו התהוות דמציאות חדשה, הרי עד"ז י"ל גם בנוגע לשריפת וכליון העצים, דאפי' אם נאמר דעשיית אפר אי"ז מציאות חדשה (כי זהו יסוד העפר ממה שנשאר_מהדבר הנשרף), אבל זה ודאי שנתבטל מציאותו (הכמות) משא"כ ע"י פירור שנתבטל רק האיכות והתואר (ראה צפעי"נ עה"ת בחוקתי כו', ו'), וכי היכי דבהתהוות מציאות חדשה א"צ (ולא שייך) שיעור, עד"ז גם בביטול מציאות הקיימת א"צ שיעור (ועייג"כ בביאור לאגה"ת הנ"ל, דתפילה אין לה שיעור אע"ג דענינה היא ביטול מציאותו הקודמת ואינו נעשה מציאות חדשה).

2) ועוד ועיקר, החיוב דמלאכת מבעיר הוא לא רק על הולדת האש חדשה (דבזה י"ל דחשיבותו הוא עצם התהוות המציאות וא"צ שיעור) אלא גם על הגדלת וריבוי האש וכלשון אדה"ז הנ"ל "ענין ההבערה הוא הוצאת האש או שמרבה האש".

לכן אולי י"ל דאין כוונת הצפעי"נ לחלק ולומר דעל ריבוי האש א"צ שיעור ועל שריפת הדבר הנדלק צריך שיעור, אלא דכשהחיוב הוא על ריבוי האש הרי מכיון דמציאות האש שוה בכל דבר לכן מובן דגם השיעור שוה בכולם ושיעורם היא "כל שהוא" (דכמות הכי קטנה של אש הוי חשיבות), משא"כ בשריפת וכליון

הדבר הנדלק כיון שמציאות הדברים שונים זמ"ז אי"ל שהשיעור **בכולם** יהי כ"ש וכלשונו "דאם הוה משום דבר הנדלק הוה צריך שיעור **כל אחד לפי מה שהוא**", וע"ד איסור הוצאה בשבת דהגם שיש דברים ששיעורם בכ"ש אבל לא בכולם (אלא דצע"ק, דבהוצאה חילוק חשיבותו הוא לא רק מצד חשיבות החפץ עצמו אלא גם ביחס להמלאכה שנעשית בה, דכשמוציא שיעור המועיל כלום במילא יש תועלת בהוצאה להשתמשות וכיו"ב, אבל בתבערה לכאורה אין חילוק בהתועלת שבזה כשמכלה דבר שיש בו חשיבות או שאין בו חשיבות, דאע"ג דגוון האור משתנה לפי הדבר הנשרף אבל אי"ז תלוי **בחשיבות** הדבר), ולפ"ז ראייתו הוא מזה דהשיעור שוה בכולם "כל שהוא", אבל ג"ז הוי בגדר שיעור, ולפ"ז עדיין צ"ע למה אדה"ז אינו מביא רא"י זו.

אבל גם בביאור זה צ"ע מהא דמפורש בלקו"ש ויקהל ש.ז. (ס"ד) דגדר חיוב מבעיר בכ"ש פ"י **דאין לו שיעור**, ולפ"ז שוב צ"ב למה אי"צ שיעור בהגדלת האש (ובדוחק גדול אולי י"ל דבהביאור בפנימיות הענינים לא נחית לפרטי החילוקים בגדר כ"ש, והכוונה היא דאין לו שיעור **מסוים**).

ויש לבאר כוונת הראגאטשאוער בפשטות, דעל מציאות האש אי"צ שיעור כיון שאינו מציאות גשמי שאפשר למששה בידיים (רוחני שבגשמי), ולכן אין חשיבותו נמדד בכמות, משא"כ על דבר הנדלק דבזה צריך שיעור.

(ובנוגע לבי האופנים בכ"ש יש להעיר מבי השיטות בחצי שיעור דמהר"ם חלאווה ס"ל דהאיסור הוא דוקא בחצ"ש, היינו דגם איסור דחצ"ש תלוי בכמות, ודעת רוב הפוסקים [ואדה"ז בכללם] דחצ"ש לאו דוקא ואפ"י "כל שהוא" אסור מה"ת, דפ"י כ"ש בזה היא שאין בזה שיעור דמהות האיסור אינו תלוי בכמות וע"י ברי"ד ושקו"ט של כ"ק אד"ש (וי מרחשון ש.ז.) דזהו גם הביאור בשיטת אדה"ז דחצ"ש אסור בכל האיסורים ולא רק במידי דאכילה ד"זיל בתר טעמא שהשיעור אינו אלא בנוגע **לכמות** האיסור, אבל **מהות** האיסור הוא בתקפו גם בפחות מכשיעור" - ומובן דיש לחלק בפשטות בין איסור כ"ש דחצ"ש לאיסור שאיסורו מלכתחילה בכ"ש - ולא באתי אלא להעיר).

א ג ר ו ת ק ו ד ש

דבש במרקחת אי הוה משקה לענין נט"י

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חיי"א (עי ע"א) כתב להגרש"י ז"ל וזלח"ק: במה שחעיר כת"ר בשו"ע לרבנו הזקן ס"י קני"ח סוף סעי' ז', והקשה בזה כמבואר במכתב כת"ר, הנה לדעתי הפירוש הוא: וז"ל רבנו הזקן שם: ויש חולקין בזה ולכן יש להקל כו', שמזה מובן אשר היש חולקין - מקיל לגבי הדיעה שלפני זה, היינו דעת המגן אברהם כפי שמפרשו רבנו הזקן, ונמצאת דיעה זו בט"ז, וכמצויין במראה מקומות. והוא, כי לדעת המג"א צריכה להיות מחשבה לאוכלין בשעת יציאת הדבש מהשעוה, ושתי דיעות חולקות על זה: דיעה אחת המקילה ביותר, והיא שהובאה בט"ז בשם "שמעתי" שאפילו אם חשב למשקין יכול לשנות אח"כ לאוכלין ע"י מעשה, ודעת שני שעכ"פ כשרודה הדבש סתם - מעשה שאח"כ משוהו למאכל, וא"צ להיות מחשבה לאוכלין בפירוש דוקא בתחלת הרדי', וזוהי דעת הט"ז עצמו. וכיון שדעת השמעתי דחה הט"ז בשתי ידים, וכדי שלא לאפוש פלוגתא - קרוב לודאי לומר שכוונת רבנו הזקן הוא לדעת הט"ז עצמו כו' עכלח"ק. וראה ההמשך לזה שם בע' ר"י.

קושיית הגרש"י ז"ל לדעת אדה"ז

ביאור השקו"ט בזה: דין זה איירי לענין מרקחת המטוגן דבש, אם הדבש נחשב למשקה וממילא צריך נט"י מצד דבר שטיבולו במשקה או שהדבש נחשב לאוכל וא"י"צ נטילה, דפליגי בזה המג"א והט"ז שם, ובפשטות למדים דהמג"א מיקל והט"ז מחמיר, היינו דלדעת המג"א אפילו אם בתחילה כשריסק החלות של דבש מהכוורת בכדי להוציא הדבש מהם לא נתכוון עליו לאוכלין, מ"מ אח"כ כשבפועל מטגנו במרקחת לאכלו בדרך אכילה, חל על הדבש שם אוכל, ולכן אי"צ נט"י, וע"ז חולק הט"ז ומחמיר דלא מיבעיא אם בעת הרסיקה חשב בפירוש לשם משקין, אלא אפילו אם בפועל בעת הרסיקה לא חשב כלום אלא רסק סתם, חל על הדבש שם משקה, ע"י המעשה רסיקה, [כי סתם דבש למשקה הוא עומד והוה

כאילו רסק בהדיא לשם משקה] ושוב אי אפשר לבטלו לעולם אפילו עיי מעשה טיגון וכזי ולכן צריך נטי"י עיי"ש, וכן פירש דבריו בשו"ת חת"ס או"ח סי' מ"ה ובסי' דברות משה שבת סי' י"ז ענף זי עיי"ש ועוד.

אבל אדמו"ר הזקן הביא שיטת המג"א ופירש דבריו וז"ל: אך אם בתחלת יציאת הדבש מהשעוה דהיינו כשריסק החלות של דבש כדי להוציא הדבש מהם חישוב עליו לאוכלין בלבד ולא למשקין, דהיינו שחישוב כדי לעשות ממנו מרקחת כזי ולא לשתותו כלל נעשה אוכל עיי מחשבה זו ולא ירדה עליו תורת משקה כלל, ויש חולקין בזה ולכן יש להקל גם בזה עיי כף וסכין, עכ"ל. היינו דסב"ל לאדה"ז דגם לדעת המג"א לא חל על הדבש שם אוכל אלא אם **בתחילת הריסקה** חשב לשם אוכלין, ולפי"ז קשה דא"כ למה י"ש חולקין בזה"י היינו דבאופן כזה למה חולק הט"ז על המג"א, הרי כל דינו של הט"ז איירי באופן כשעשה מעשה למשקה כלשונו שם, **דאח"כ** אי אפשר לעשותו לאוכלין עיי"ש בלשונו, אבל באופן הנ"ל שנתכוון מעיקרא לאוכלין צ"ל דגם להט"ז הי"ז אוכל, ומאדה"ז מוכח דהט"ז חולק גם בזה? והיא קושיא אלימתא. וזהו מה שהקשה הגרשי"ז לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וראה גם אנציקלופדיה תלמודית כרך זי ערך דבש (שיצא לאור באותה תקופה של מכתב הנ"ל) בהערה 103 שהקשה כן.

ביאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א בדעת אדה"ז ושקו"ט בזה

ועי"ז ביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א דפלוגתתם הוא באופן אחר ממה שנתבאר לעיל, והיינו דלא שהט"ז מחמיר על המג"א אלא מיקל עליו, כי לדעת המג"א הי"ז בגדר "אוכל" רק אם בתחילת הריסקה חישוב בהדיא לשם אוכלין כנ"ל, אבל אם רסק סתם חל עליו שם משקה ולא נעשה אח"כ לאוכל, משא"כ הט"ז מיקל וסב"ל דאפילו כשרסק סתם שייך לשנותו לאוכל, וכל מה שחולק הוא רק על שיטת ה"שמעתי", דסב"ל דאפילו אם רסק בהדיא לשם משקה יכול אח"כ לשנותו לאוכל, ועי"ז חולק הט"ז וכלשונו "כיון דעביד מעשה למשקין" דבאופן כזה שוב אי אפשר לשנותו לאוכל לעולם, אבל בגוונא דאיירי המג"א שבתחילה ריסק לאוכלין ודאי מודה הט"ז דהוה אוכל ואיי"צ נטילה, עכתוה"ד. ולפי"ז נמצא שהפירוש ב"יוש חולקין בזה"י היינו שמקילין דאיי"צ דוקא שבתחילה יחשוב לשם אוכלין כשיטת המג"א, אלא אפילו אם ריסק **בסתם** יכול להשתנות לאוכל.

אבל לכאורה אכתי צריך ביאור: א) הרי הטי"ז הביא ראיה לשיטתו ממ"ש הרמב"ם (פ"א מהלי טומאת אוכלין הי"ח) "דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה. רדה הדבש משירסק החלות מתטמא משום משקה. דבש הזב מכוורתו מתטמא טומאת משקין, חשב עליו לאוכלין מתטמא טומאת אוכלין" ודייק הטי"ז דרק בהסיפא שייך שיועיל מחשבתו לאוכלין כיון שלא הי' כאן ממנו שום מעשה כיון שזב מעצמו, אבל בהרישא שעשה **מעשה רדי'** שזהו מעשה למשקה שוב אי אפשר לשנותו עי"ש, ואי נימא לדעת הטי"ז אפילו אם עשה מעשה רדי' **סתם**, אכתי אפשר לשנותו לאוכלין, אי"כ הי' לו להרמב"ם לומר חידוש גדול יותר דאפילו כשרדה **במעשה** אם הוא **סתם** [כמו בהרישא כשזב במילא] מועיל אח"כ מחשבת אוכלין, משא"כ אי נימא לדעת הטי"ז דאפילו כשרדה סתם אי אפשר לשנות [כנ"ל דסתם דבש למשקה עומד] אי"ש שלא חילק בהסיפא, כיון דאיירי ברדה סתם כמו בהרישא כשזב ממילא דבזה אין שייך לשנותו? ב) לפי פירוש זה למה כתב אדה"ז שצריך "כף או סכין", הלא בדין זה שחישב בתחילה לאוכלין לית מאן דפליג דה"ז אוכלין וא"כ מותר לאוכלו גם בלי כף וסכין? בשלמא אי נימא דגם על אופן כזה של המג"א חולק הטי"ז וסב"ל דה"ז משקה אי"ש דצריך כף וסכין כמ"ש לעיל בהדין דנקרש הדבש, דכיון שיש דסב"ל דבכה"ג אי"צ נטי"י לכן יש להקל עי"י כף וסכין, אבל אם כו"ע מודים בזה למה צריך "כף וסכין"?

ואולי אפ"ל ד"כף וסכין" שכתב אדה"ז קאי רק לגבי דינו של הטי"ז דריסק **בסתם**, דלדידה אי"צ נטי"י כנ"ל, דאף שהמג"א חולק על זה כנ"ל, מ"מ יש להקל עי"י כף וסכין, משום דעת הטי"ז, אבל באופן שחישב עליו בתחילה לשם אוכלין באמת אי"צ "כף וסכין".

ואי נימא כן אפשר לתרץ מה שהקשה בסי' שלחן המלך סי' קנ"ח שם שהביא מכתבים הנ"ל, וסיים העורך שם להקשות דבסידור (הלי' נטי"י לסעודה סעי' כ"א) הביא רק דעת המג"א וכתב עי"ז "ויש לסמוך על דבריהם במרקחת עכ"פ", היינו שמותר לאכלו אפילו **בידו** ולא רק עי"י כף וסכין, וכנראה הוא משום שבסידור לא הביא את דעת הטי"ז, הרי שבסידור למד שהטי"ז הוא **המחמיר** יותר? עי"ש, ולפי מה שנתבאר לעיל דאם חישב **מתחילה** לאוכלין דמותר לכו"ע אפילו לפי הטי"ז, בזה באמת אי"צ לכף וסכין, מובן שפיר שבהסידור דאיירי רק באופן כזה לא הצריך "כף וסכין", ורק בשו"ע שהזכיר גם דעת הטי"ז בנוגע **לריסק סתם** דעל זה חולק

המג"א, הנה רק בזה צריכים ל"כף וסכין" דוקא כיון דלדעת המג"א בעינן בזה נט"י, ולא קשה קושייתו.

אבל לכאורה לא משמע דזהו הכוונה לפרש לפי המכתב, וגם דוחק לפרש כן כוונת אדה"ז בשו"ע, כיון דאדה"ז לא הזכיר כלל האופן **דריסק סתם**, איך נימא דע"ז קאי דבעינן "כף וסכין"? גם לכאורה אכתי קשה דלמה הזכיר אדה"ז בהסידור דיעה זו בשם "יש **אומרים**" ושיש לסמוך על דבריהם במקרחת כו', הלא בדין זה כשחישב בתחילה לאוכלין כו"ע **מודי** דהוה אוכל אפילו לפי הטי"ז, וילי"ע בכל זה עוד.

הוכחת אדה"ז בפירושו בהמג"א

והנה במכתב השני בענין זה (בעי ר"י) מובא שאלת הגרש"י דמנלי לאדה"ז לפרש כן דעת המג"א? היינו דהלא המג"א לא הזכיר שם בדבריו כלל דאיירי באופן שריסק בתחילה **לשם אוכלין** כדפירש אדה"ז, והי אפשר לפרש דבריו דאפילו אם ריסקו סתם כו' ואח"כ טיגנו במרקחת זה גופא עושהו לאוכל? וע"ז ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א מפני שהמג"א מביא סיוע לפסקו כאן בנט"י משבת יט,ב, דבש **מעיקרא** אוכלא והשתא אוכלא.

ואולי יש לבאר הפירוש בזה, דהנה תנן בסוף עוקצין חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקה בית הלל אומרים משירסק וכו' הרי מוכח מזה דלאחר הריסק יש על הדבש דין משקה, ובשבת יט,ב, בנוגע לחלות דבש שריסקו בע"ש ויצאו בשבת דליכא למיגזר שמא יסחוט משתחשך משום דמעיקרא אוכל **ולבסוף אוכל**, הרי דאחר הריסקו הוא בגדר אוכל? וקושיא זו היא קושיית הר"ש שם, ועי' גם בנשמת אדם כלל ל"ן אות ב', ובשו"ת שאילת משה סי' ל"ו ובחידושי מהרי"ן או"ח שם, ובסי' חמד משה שם ועוד.

וכתב בזה בשו"ת הרי בשמים (מהדורא תנינא סי' י"א) לתרץ דהך דחלות דבש שריסקו בע"ש, מיירי כשחישב לאכילה **מיד בשעת ריסקו**, וכיון דבשעה שהי' בכוורתו הי' עליו תורת אוכל (כמבואר בתוס' ב"ב פ"א בד"ה אינו) ובשעת הריסקו חשב עליו ג"כ לאוכלו, במילא לא נחית עליו תורת משקה כלל, משא"כ הך דסוף עוקצין לא מיירי שחישב עליו לאוכלין, אלא ריסק הדבש סתם, בזה שפיר אמרינן דנחית עליו תורת משקה כיון דסתם דבש הוה למשקה עיי"ש בארוכה. ושזהו גם סברת המהרי"ט בשו"ת ח"א

סי ע"ן, (וראה גם בשו"ת צ"צ או"ח סי' כ"ה בד"ה ובפמ"ג, שהביא כסברא זו מסידור אדה"ז שם בנוגע למרקחת דלא אמרינן בזה דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי "לפי שמתכין הדבש תחלה לבדו", וביאר הצ"צ דכיון שכבר ירד עליו תורת משקה אינו מועיל כשבא לאוכל אח"כ עיי"ש), ולפי"ז י"ל דזהו כוונת כ"ק אדמו"ר שליט"א בראיתו של אדה"ז שזהו הפירוש במג"א, כיון שהביא רא"י מהך דשבת, ושם הרי מיירי כנ"ל בחישוב עליו בתחילה לאוכלין.

שיטת החתם סופר בענין זה

ובשו"ת חת"ס שם, (מובא גם בשערי עדן על הלי נט"י לסעודה אות קכ"ג) מסיק כדעת הט"ז בנוגע למשקה דבש דבורים שיש בו טופח ע"מ להטפוח דצריך נט"י, ומבאר במסקנתו ג' דינים: א) דכל זמן שהדבש הוא בכורת הרי הוא אוכל. ב) אם הדבש זב ממילא מתוך הכוורת אז תליא במחשבה אם חישב לאוכלין הי"ה אוכל, ואם חישב למשקין הרי הוא משקה, ג) אם ריסקו בידיים אפילו אם רסקו בסתם, אמרינן דסתמו למשקה הוא ושוב אי אפשר לשנותו לאוכלין לעולם אפילו אם נותנו לתוך האוכל, מיהו מ"מ אם רסקו מיד לתוך האוכל הרי הוא אוכל בלי ספק עיי"ש, הנה הוא מפרש דעת הט"ז דאם ריסק בידיים בסתם הרי זה משקה ושוב אי אפשר לשנותו כנ"ל, גם לפי שיטתו - בדעת הט"ז - לכאורה הי"ה אפ"ל בנוגע לקושיית הגרש"ז הנ"ל דלדעת הט"ז לא מספיק אם חישב מעיקרא לשם אוכלין, אלא בעינן שירסקו בפועל מיד לתוך האוכל, אבל אכתי קשה דסו"ס למה לא מספיק לפי הט"ז אם רסקו מעיקרא לשם אוכלין, הרי הוא מיירי רק באופן שעשה מעשה דמשקה כנ"ל, ולמה לא יועיל כשריסקו מעיקרא לשם אוכלין? ובאמת גם על החת"ס עצמו יש להקשות כן, שביאר דאם ריסק בסתם הי"ז משקה כמו כל דבש ושוב אי אפשר לשנותו, ומשמע מזה דאם ריסקו מעיקרא לשם אוכלין שפיר הי"ז אוכלין, ואח"כ מסיים דאם ריסקו מיד לתוך האוכל הי"ז אוכל, משמע מזה דאם לא הניחו מיד לתוך האוכל אלא ריסקו לשם אוכלין אינו אוכל? וטעמא בעי. ויליע בכל זה עוד.

ח ס י ד ו ת

המשכת משה רבינו בבי"ע

הרב שלום יעקובוביץ
ברוקלין נ.י.

בהמשך תערי"ב ח"יב ע"י תתלא מבאר וז"ל: ותכלית הכוונה הוא שיהי חיבור הו"י וא-לקים.. והוא התחברות האצ"י עם בי"ע כו' וזהו ע"י התורה.. ומשה עלה כו', וזהו שע"י נעשה התחברות אצ"י עם בי"ע והוא שבי"ע יהי כמו אצ"י כו', וזהו שהמשיך משה שהכלים דבי"ע יהיו בבחי' איהו וגרמוהי חד כמו הכלים דאצ"י כו' וכמ"ש בתו"א ד"ה בעצם היום הזה יצאו כו', עכ"ל.

ויש להעיר שבתו"א שם (ס,ב) מבואר באופן הפכי, וז"ל: כי מרע"ה שזכה שתנתן התורה על ידו היינו לפי שהמשיך התלבשות אור א"י בכלים דז"א, ומשם נמשך התורה כנ"ל.. אבל לא המשיך שיהי ג"כ התלבשות אור א"י בבי"ע ע"ד שהוא מתייחד עם כלים דאצ"י כך יהי מתייחד עם כלים דבי"ע זה לא המשיך משה, ולא הוצרך לזה כי המשכת התורה המשיך מבחי' אצ"י ממש, ושם מתייחד אור א"י עם הכלים עד דאיהו וגרמוהי חד כנ"ל, משא"כ בבי"ע אין הגילוי כלל בהכלים (ולאו איהו וגרמוהי חד בהון כנודע) אבל הנביאים המשיכו את אור א"י ב"ה שיתלבש ג"כ בכלים דבי"ע מה שלא הי' כן בימי משה, עכ"ל.

וצ"ע לתו"ך כ"ז.

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

ביאור בפרש"י פרשתינו (גליון)

הרב יצחק צירקינד

- תושב השכונה -

בקובץ הערות וביאורים מסי' תקצג פי' עקב נ"א, עמד הרב וו. ר. שי' על פירש"י דברים ז, כב.

וז"ל רש"י שם בד"ה פן תרבה עליך חית השדה "והלא אם עושין רצונו של מקום אין מתיראין מן החי שנאמר (איוב ה, כג) וחית השדה השלמה לך אלא גלוי הי' לפניו שעתידין לחטוא" עכ"ל.

והקשה הרי הנ"ל:

(א) למה מקשה כאן מאיוב, הי' לו להמתין עד איוב.

ומתרץ: דהקושיא מתעוררת כאן דהרי בפסוק י"ט נאמר והאותות והמופתים... כן יעשה... לכל העמים" וא"כ למה לא יעשה גם נס זה שכמו שהגויים שגרים שם לא יזיקו את בני"י גם חית השדה לא יזיקו ולמה צריכים לגרשם מעט מעט דוקא.

ומוסיף, **ואולי אפ"ל** ששאלה זו בא רש"י לתרץ בשאלתו "והלא אם עושין רש"י אין מתיראין מן החי" ומה שהביא רש"י הפסוק מאיוב הוא רק לחזק שאלתו שמצינו מפורש שכשעושין רצונו של מקום עושה להם הקב"ה נס זה.

והקושיות על ביאור זה:

- (1) למה יעשה הקב"ה ניסא (דלא יזיקו) למגנא.
- (2) יזיקו מאן דכר שמ"י הדיוק הוא **ורבו** או בלי רש"י מתיראין.
- (3) האם זהו פשטות לשון רש"י.
- (4) איפוא מרומז בהפסוק דאיוב דהוי נס.

והמשיך בקושיותיו:

ב) למה לא הביא רש"י לראי' מפסוק מפורש בחומש (בחוקותי כו,ו) והשבתי ח"י רעה מן הארץ.

ומת'רץ: היות שיש פלוגתא בתו"כ, ולדעת ר"י הפ"י הוא שבכלל לא נמצאים, אין להביא ראי' לכאן דיהיו רק בלא ריבוי, וממשיך דאולי מדובר שם על ימות המשיח.

והקושיות על ביאור זה:

1) רש"י מביא ראי' לחית השדה מפסוק שמפורש בו **חית השדה**, ואילו שם מדובר בח"י רעה. (וכמו שהרגיש הר"י וו. ר. בעצמו).

2) פ"י תיבת והשבתי לא פירש רש"י. וצ"ע איך מפרש, ואע"פ שבתיבת שביתה יש בי פירושים מנוחה כפשוטו דקרא (בראשית ב,ב) או ביטול לגמרי (שמות כ"א י"ט, רש"י ד"ה רק שבתו), נ"ל דבפשוטו של מקרא הוא רק מנוחה. וא"י מן הטעמים — דקשה לומר בפשוטו של מקרא דדבר שהקב"ה ברא בעולמו ועוד קודם החטא שהכל ח"י בשלימות, לא יהי' לו מקום בשלימות העולם, ועוד טעמים.

והמשיך בקושיותיו:

ג) שבכ"מ מצינו עונש לעוברי רצונו אבל כאן מצינו ההיפך שלעושי רצונו לא בא כל השכר המגיע להם ז.א. גירוש כל הגוים מא"י, ומשום מה, כדי שלעוברי רצונו לא יהי' עונש חמור כ"כ, ומביא ראי' שכן הוא שהרי כל ימי יהושע לא השחיתו וקיימו רצונו ית'.

והנראה לומר בכ"ז, ובהקדים:

1) עדיפא מיני' הו"ל להקשות הרי מפורש בקרא (בראשית ט,ב) **דומוראכם וחתכם יהי' על כל חית הארץ**, וכמו שפירש"י (בראשית ד,טו) גבי קין שכל זמן שלא חטא לא חשש ש"והי' כל מוצאי יהרגני" דקאי על חיות, משום דומוראכם וחתכם, וא"כ למה מביא ראי' מפסוק באיוב.

- (2) דיוק לשון רש"י אין מתיראין מן הח"י, ולא אין החיות מזיקין אותם.
 (3) דיוק לשון הכתוב פן **תרבה** ותו לא.
 (4) דיוק לשון רש"י אם עושין רצונו של מקום, ולא כבכמה פסוקים קיום תומ"צ.

והביאור בכ"ז הוא:

לא מדובר כאן כלל אודות חשש שחיות יזיקו (ומשו"ז הלי הוא חית השדה ולא חיי רעה או בלי הנמצא גבי מכת ערוב), החשש הוא שבדרך הטבע חיי מטיל אימה ואפ"י לא יזיק (דוגמא ולכל בני"י לא יחרץ כלב), וממילא מובן מה שאמר הקב"ה שבאם יכלו כולם מהר ואז יהיי כמות גדולה של שטח שמם ובדרך הטבע הרי החיות מתפשטים ומתכווצים לפי ערך השדות (שהרי לא מתפשטים בעיירות (1) ואז כשירבה עליו חית השדה הרי מתרבה האפשרות שהחיות יטילו אימה אע"פ שלא יזיקו.

וע"ז מקשה רש"י שהרי כ"ז נאמר לדור שנכנס לארץ שעליהם כבר כתוב בפ"י ואתחנן ואתם הדברים בדי אלקיכם חיים כולכם היום" (2), היינו שהם בתכלית השלימות בדביקות להקב"ה, (3) **שעושין רצונו**, ולא סתם מקיימי תומ"צ, (או בסגנון אחר (מידידי ה"י י. וו.) הרי בא בהמשך לתחלת הפרשה דוח"י עקב תשמעון (ובפרט ע"פ פירש"י שם), ועכ"פ שאין מקום לחשוד שכשיבואו אל הארץ לא יהיו בתכלית השלימות) וא"כ במצב כזו הרי מסתבר שאפ"י **אין מתיראין מן הח"י** (4), ומוסיף רש"י רא"י מפורש לזה דכתיב וחית השדה **השלמה** לך, דפ"י של שלום הוא לא רק שכל אי יש לו גבולו ואעפ"כ אינו מטיל אימה על השני, אלא שהם חיים בשלום ביחד, וא"כ מקשה מה נפקותא בזה שירבה עליך.

וע"ז מתרץ גלוי ה"י לפניו שעתידין **לחטוא**, הדיוק הוא לחטוא (5) ולא להשחית כמו שאמר מרע"ה "כי השחת תשחיתו" כי לא מדובר כאן בעבירות חמורות, כי באופן כזה הרי בכלל "תאבדון... מעל הארץ", אלא מדובר בחטאים קלים, שלא מספיק שמשו"ז יזיקו אותם החיות, אבל נשאר האפשרות לעונש קל של "מתיראין מן הח"י". (בדוגמת הא דקין לא הביא מן המובחר לקרבן (דה"י נק' בשם "חטאת" ל' הכתוב (בראשית ד, ז) וכן ברש"י שם)), דמזה לא חשש שכל מוצאי יהרגני, רק (6) כשהרג

נפש זהו דבר שיכול לגרום שינוי בטבע (7) החיות דומוראכס). ומשו"ז אמר הקב"ה ברוב חסדיו, דכיון דטבע "לב האדם רע מנעריו" ו"אין צדיק בארץ אשר לא יחטא", (כמו שמצינו בימי יהושע מעשה דעכן (8)), עשה באופן כזה שאף שיחטאו לא יהי האפשרות גדולה כ"כ להחיות אפ"י להטיל אימה עליהם.

— הערות להנ"ל —

(1) ע"י רמב"ן עה"פ והשבת.

(2) וע"י רש"י ד"ה "כל העדה" (במדבר ..), (דיוק הלי' שלמים).

(3) ע"י רש"י ד"ה ורב חסד וד"ה ואמת (שמות ל"ד,ה) (וע"י רש"י ד"ה ואהבת (דברים ו,ה) וד"ה לאלף דור (דברים א,ט).

(4) אף שלא בדרך נס, והביאור בפשטות, כל העולם כולו נברא בשביל האדם, ומשו"ז רק כשהאדם אינו בתכלית השלימות ישנו אפשרות שדבר שנברא בשבילו יעמוד נגדו או אפ"י יבלבלו, משא"כ כשהוא בתכלית השלימות, ולדוגמא מהכתוב עזר כנגדו, זכה עזר לא זכה כנגדו, וע"י רש"י ד"ה וירדו בדגת הים (בראשית א,כו) "זכה רודה בחיות ובבהמות לא זכה נעשה ירוד לפניהם והחיי מושלת בו". וע"י רש"י ד"ה ויצר גוי מן האדמה (בראשית ב,ט).

(5) וחילוקים בעבירות כבר למד הבן חמש למקרא ע"י שמות לד,ז, וברש"י שם (וצ"ע למה לא פ"י רש"י שם ג"כ תיבת וחטאה, וע"י באה"ע דוחטאה הוא רק שוגג, ואילו להספורנו הוא יותר גרוע מפשע, וע"י בהכתובים שלפנ"ז בהנוגע למעשה העגל לי חטא כמ"פ, ובפ"י ויקרא (ד,ב) ורש"י שם בגדר קרבן חטאת, ואכ"מ). ועפ"י מובן עוד דיוק בלי רש"י למה משנה מרישא לסיפא, הרי החיפך מעושי רצונו הוא לכאוי עוברי רצונו, אבל ע"פ הנ"ל מובן דהוא בדוגמת לי הגמ' אין עושין רש"י אבל לא עוברי ח"ו.

(6) וכמו שאמר גדול עוני מנשוא. (ולחעיר דיוק הלשונית דגבי הא דלא הביא מן המובחר כתוב לי חטא, ואילו גבי הריגת

הבל (דהיי במזיד, רש"י ד"ה ויאמר קין (בראשית ד,ח)) כתיב
לי עון.

(7) ומשו"ז בפר' בחוקותי מדגיש הכתוב **ושלחתי** בכם חית
השדה (וגם זה לא נאמר אלא בהוספה אחר י"ד עונשים ראשונים,
זכמו שכתוב (ויקרא כו,כא) ויספתי, (וע"י ברש"י שם, וצ"ע
איך שמירת המצוות לפרקים קשה יותר מכופר במצוות וכופר
בעיקר (שם ברש"י על פסוק ט"ו), ואכ"מ), רק אז יש עונש של
היזק ע"י חיות), וכפרש"י לי גירוי, (והא דפרש"י גבי מכת
ערוב דכתיב ב"י ושלחתי, ומפרש דהוא לי גירוי, ומסתייע
מהפסוק דושן בהמות אשלה בם, ולא מהכתוב דפר' בחוקתי דקדם
לי, י"ל דהוא רא"י חזקה יותר דהפ"י הוא גירוי, דלכו"ע כדי
שבהמות יזיקו הוא רק ע"י גירוי מיוחד, (ולהעיר דגבי מכת
ערוב מדייק רש"י ה"י חיות **רעות**, ואפ"י אצלם הוא רק ע"י
גירוי, אבל שם י"ל כיון דהוצרך להביא אותם ממרחק בפשטות,
משו"ז הוצרך גירוי)) כי בטבעם יש להם מורא מבוי"ד.

(8) דכתוב שם "חטא ישראל" דאעפ"י דה"י חטא הפרט נקי ע"ש
כל ישראל.

נ ג ל ה

ברכת מעין שלש אחר קידוש

הרב משה לברטוב
תושב השכונה

נשאלה שאלה במסיבה שאי עשה קידוש בש"ק ביום, ולא רצה
להפסיק (בזמן) עד שיטלו ידיים לחלה, ויצא קידוש במקום סעודה
עם מזונות. האם צריך ה"י לעשות ברכה אחרונה אחר המזונות.
והנה בברה"י פ"א סעיף י"ז פוסק אדה"ז שאם אכל פירות מזי
המינים לפני הסעודה להתענג בלבד ולא כדי לפתוח בני מעיים
להמשיך הלב לאכילה (שאז הם נפטרים בבמה"ז) צריך לברך קודם
הסעודה ברכה אחרונה. (רק שה' מיני דגן נפטרים בדיעבד בברכת

המזון אך אם נזכר קודם ביהמ"ז צריך לברך על המח"י גם על
הה' מינים).

ובנידון דידן השאלה אם אכילה לצורך הקידוש שיהי במקום
סעודה נחשב כמו פתיחת הבני מעיים או שנאמר שמאחר שיצא
הבמקום סעודה זהו מפרידם מהסעודה, ואפשר שבאם שלא ישתה
י"יג בתוך הסעודה, צריך לברך גם על הגפן (לכלול) אם שתה
רביעית מלא.

אך עיין בספר הלכות ברכות הנהנין מר' יו"ט נעטיל
בהערותיו בשם לקוטי מהרי"ט (על ברכות הנהנין דאדמוה"ז)
בסעיף י"ח מביא דיעות לכאן ולכאן. ולרוב דיעות שבאם יאכל
הסעודה תיכף שלא יברך ב"א, משום שזה שייך לסעודה, ובאם אכל
קודם הסעודה שאר דברים שנפטרים בברכת המוציא (כגון דגים
וכו') צריך לברך ברכה אחרונה בודאי קודם הסעודה.

ש ו נ ו ת

תשובה להערה בענין ניצוץ משיח

הרב טובי' בלזי
- מח"ס כללי רש"י -
ירושלים עיה"ק

בגליון פ' דברים העיר התי' יוסף שאנאוויטש שי' 2 הערות
על מה שכתבתי בגליון קודם בענין ניצוץ משיח, ומודה אני לו
על תשומת לבו ועל שגרם את ההזדמנות להבהיר את דברי, כיוון
שכתבתי שם בקצרה וסמכתי על המעיין. ואחזור על תוכן דברי,
אבל בסגנון אחר, ומפורט יותר.

באגרת התשובה מביא אדמו"ר הזקן את הענין של יסורים
מכפרים, שאין הכוונה לסיגופים וכחלק מן התשובה, אלא שזה רק
"גמר כפרתו" לאחר שתשובתו רצוי' לפניו יתי' שאז הקב"ה מביא
את היסורים, וכדיוק הלשון "ופקדתי בשבט" — ופקדתי דייקא.

ולכאורה יש לשאול: הרי הפסוק הנ"ל (תהלים פ"ט, ל"ג) מדבר על מלכי בית דוד, והוא בהמשך להבטחתו ובריתו של הקב"ה לדוד המלך על נצחיות מלכותו, אשר גם אם יחטאו ח"ו מלכי בית דוד גם אז לא יכחדם ח"ו (כפי שעשה הקב"ה למלכי ישראל), "וחסדי לא אפיר מעמו וגו' לא אחלל בריתי וגו' זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי וגו'" — ורק "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עוונם". היינו שענין זה "ופקדתי בשבט פשעם" הוא **חסד** של הקב"ה תמורת עונש של הכחדה (ויש להטעים על פי זה מדוע למדו מזה חז"ל שיסורים מכפרים על עונש **כרת**, ודו"ק), וזה בגלל הבטחת **הנצחיות** של מלכות בית דוד.

ואם כן יש לשאול — איך לומד אדמו"ר הזקן מן הפסוק הנ"ל על כל אחד מישראל שהיסורים גורמים לו לגמר כפרה אחרי שנתקבלה תשובתו, והרי הפסוק הזה הוא חלק מן ההבטחה המיוחדת שניתנה לדוד המלך שמלכותו תהי' נצחית, ואולי רק אצל מלכי בית דוד ישנה ההבטחה של "ופקדתי בשבט פשעם וגו'" במקום **כרת**, בגלל הברית שכרת הקב"ה לבחירו שעד עולם יכין **זרעו** (פסוקים ד' וה' במזמור הנ"ל) **ושזרעו** לעולם יהיה (פסוק לז)?

ואפשר לתרץ על פי דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א שבכל יהודי יש ניצוץ של משיח בן-דוד (שכל עניינו הוא, כידוע, ביטוי ל**נצחיות** מלכות בית דוד, כמבואר בשיחות הקודש), וממילא קיימת ההבטחה והברית הזאת גם על כאו"א מישראל.

והנה כל זה הוא רק לפי חידושו של אדמו"ר הזקן באגה"ת שענין היסורים הוא גמר כפרה אחרי התשובה, אבל לפי הקס"ד שענין היסורים הוא חלק מן התשובה (ועל כך מוסב הפסוק "ופקדתי בשבט וגו'" — שהכוונה ליסורים, וגם לסיגופים הנעשים על ידי האדם, כחלק מן התשובה, לולא דיוקו של אדה"ז "ופקדתי דייקא") — הרי כל הקושיא מעיקרא ליתא, שכן הרי ברור הדבר שמי שעושה תשובה תשובתו מתקבלת (ואז מוכרחים לומר שההבטחה היא שמלכי בית דוד **יעשו תשובה** וד"ל), ואין בזה הבדל בין מלכי בית דוד לשאר בני ישראל, ושפיר ניתן ללמוד מזה על כאו"א, ודו"ק היטב.

רהמ"ס

הרב יונה ברוק
- תושב השכונה -

בהמשך תער"ב ח"ב עי איקכ מובא "וכמו שאמר רהמ"ס (=רב המנונא סבא) לרשב"י זכאה מאן דמליל על אודנין דשמעין".
הנה במפתחות לשם מציין ע"ז שנמצא בזהר תצוה קפ"ב, [התחלת הענין הוא שם קפו, סע"א] אבל שם מובא [בזהר שראיתין] **האי סבא** (ולא השם רב המנונא).

ולפני"ז שם בהמשך תער"ב ראיתי שמביא תיבות **באידיש** דבר שאינו רגיל כל כך (במאמרים שראיתין) וזה עוררני לחפש מקור דבריו מהיכן לוקחו.

ומצאתיו לכאוי בתו"ח ויגש צ,א [ובשינוי קל, בתו"ח מובא על רשב"י (שזהו תוכן הסיפור שאמר זה לרשב"י אודותיו) ובתער"ב שם לרשב"י שאמר אליו].

עתיד חזיר ליטהר

בלקו"ש ח"י"ב עי 175 (ובהוספות בלקו"ש) כט עי 128 מביא כמה ספרים שבהם מופיע מרז"ל עתיד חזיר ליטהר.
ומתחיל "בשלי"ה פי חיי שרה" וכנראה כוונתו הקי שם רפ"ב, ושם: "כמ"ש רז"ל רישא דעשיו מונח בעטפני דיצחק סוד החזרת הרע למוטב **בסוד** עתיד חזיר לטהר".
ולמעיר משלי"ה (לפני"ז חלק) בית דוד כ,א "כמ"ש רז"ל כי עתיד חזיר לטהר".

דרוש הר"ן - מאור עינים (גליון)

הרב חנא ראובן וויטקעס
- משפיע - לונדון -

בגליון תרלד כתבתי אודות היו"ל ז"ע סה"מ תרכט עי נט מעתיק בשולי העמוד מהפנים התיבות ש"פזרון לבין האומות"

ומציין ע"ז שנרשם בגוכייק "דרוש הר"ן דרוש א' צ"ד א', מאור עינים פ"ה דצ"ט ד"י".

ומוסיף בהערת המו"ל והוא ציון לספרים.. הגמי דפסחים..
אסף המזכיר..

וע"ז כתבתי שם הערתי, ובגליון תרלו ראה תגובת המו"ל ע"ז ואשתדל להתייחס לתוכן הענין.

הנה כתבתי שם שבדרוש הר"ן דרוש א' לפום ריהטא לא מצאתי - וע"ז מתרץ "שם הוא המשך הגמי אחר "שפיזרן לבין האומות" והיינו דא"ל ההוא מינא כו'. ואולי בגלל זה הוא התייגע למצוא [ומוסיף שכעת מצא זה - [בדף ד' ע"א] בדפוס ווינצא שניו] הנה כאן מתעוררת התמי' ביותר מדוע לא העירו שציון זה מתייחס לקטע אחר שלא הובא בהתחלת המאמר ואז לא יצטרכו לחפש מה כוונתו בציונו לדרשות הר"ן. ובפרט שהמו"ל נותן מקום לטעות בהעתיקו התיבות שמבפנים המאמר.

שוב הערתי שם ש"מאור עינים פ"ה" כנראה הכוונה לפי הרי"ף על הע"י .. שנקרא מאור עינים אמנם עפ"ז לכאוי צ"ל פ"ח.

וגם ע"ז ענה בקל אפ"ל סברא זו אבל.. עלינו לבדוק את דפוס מאור עינים שבו השתמש בעל אסף המזכיר.. ואמנם .. בדפוס א' אכן נדפס פ"ח.. נשאר לבדוק את אסף המזכיר שנדפס בתוך המד"ר באמסטרדם תפ"ה.

הנה לו יהא כדבריו, אבל למי שקורא בספר ורוצה לדעת כוונת הציונים אלו ולאו דוקא שנוגע לו זה עתה איזה דפוס זה, רק רוצה לדעת הכוונה בהציונים שע"ז אולי יתווסף ביאור וכו' בהמאמר.

מה ה"י באם המו"ל ה"י מציין בקצרה הכוונה לפי הרי"ף על ע"י ולפננו וכן באסף המזכיר דפוס א הוא בפ"ח. ולהוסיף שאר הדברים שרוצה ואז ירוויחו שהקוראים יבינו את אשר לפניהם בלי שום טרחא. ולכאוי זה הכוונה בהציונים שעושים בספרים.

ולפום ריהטא לא מצאתי תשובה להני"ל חוץ ממה שכתבתי בגליון הני"ל.

הוספות ל)הערות וציונים ללקו"ת פ' ויקרא

הת' יוסף יצחק קעלער
- תות"ל 770 -

ד,ב הנה בס' של בינונים כו' במראה מקומות ללקו"ת הוצאת תשד"מ (דף כח) צויין שמאמר זה הוא משנת תקע"ב. וברשימת מאמרים שבסו"ס מאמרי אדה"ז - ענינים עי' תקפד ערך חכמה נסמן: הנה בלק"א לא נתי' שגם דחכי' - נמצא בגוכי"ק הצ"צ 1116 ה,א (הנחות תקע"ב) ונדפס בשינויים אחדים בלקו"ת ויקרא ד,ב ביאור ד"ה ולא תשבית (עד אמצע אות ד').

אך בעי' קמד בשוה"ג (הבי) נסמן שבוך 1116 כולל הנחות מהשנים תקע"א-ב [ועד"ז נסמן באוה"ת שה"ש עי' תתקיג בשוה"ג ובמקורות הכת"י ומ"מ וציונים לסה"מ כתובים (ב) עי' רלט].

ואמנם המאמר הראשון שבבוך 1116 הוא ד"ה אני לדודי ונרשם עליו [בגוכי"ק אדמו"ר הצ"צ]: שבת שמברכים ר"ח אלול תקע"א.

מאמר זה בשינויים נדפס באוה"ת ענינים עי' רפח (ומתחיל: ענין העבודה ומצות ת"ת), ובשוה"ג שם שנמצא בכ"י בכותרת: נאמרה בפי' תבוא [ובכ"י אחר בכותרת: פי' נצבים] ובכמה כתבי יד בכותרת: תבוא תקפ"ח [היינו זמן אמירתו ע"י אדמו"ר הצ"צ].

ונזכר שם עי' רצג: שייך לתורה דביכול תקע"א ענין העבודה ומצוות ת"ת לאות ז.

וא"כ אפשר שגם אמירתו ע"י רבינו הזקן הי' בחדש אלול תקע"א.

[וברשימת הכתבי יד ללקו"ת קרח נה,ג ד"ה והנה פרח: "מאמר זה לא נתברר זמן אמירתו, וראה דרמ"צ סד,ב: ענין נשיאת כפי' שהיא מצוה שע"ח נתי' במ"א ע"פ ויפרח מטה אהרן ויגמול שקדים, ואח"כ כותב שם: מצות ת"ת נתבאר בתורה על ענין זה הסמוכה לדרוש דמטה אהרן הנ"ל, ע"כ. ואולי כוונתו לד"ה ענין העבודה ומצות ת"ת (ובמק"א מתחיל: הנה בלק"א לא נתי') שנאמרה בתחילת שנת תקע"ב. ולפ"ז גם ד"ה והנה פרח מטה אהרן ("הסמוכה") נאמרה בשנת תקע"ב בערך"י.

ולפי מ"ש לעיל אפשר שגם ד"ה והנה פרח מטה אחרן נאמר
 (בפי קרח?) שנת תקע"א]

המאמרים שבדפים ו - נה מביכל 1116 נאמרו בשנת תקע"ב
 ונכתבו על סדר השנה [תשרי - חגה"פ], אלא שד"ה ביום השמיני
 עצרת וביאוריו מונחים לפני ד"ה המצנפת של כה"ג וד"ה צדיקים
 מה הם עושים [שנאמר ביום דחוה"מ סוכות - ראה יחל אור עי'
 תשכא].

וכבר כתבתי במקום אחר שמדף נו עד סוף הביכל הם מאמרים
 מלוקטים משנות תקס"ה - תקע"ב [ובתוכם גם כמה מאמרים משנת
 תקע"א].

ולכל הפחות חלקו הוא העתקה מהנחות המהרי"ל ואדמו"ר
 האמצעי ועוד [ד"ה קמפלגי במתיבתא דרקיע שבדף סב [נזכר
 ברשימת הכתי"י בלקו"ת הוצאת תשד"מ ע' 264] הוא הנחת אדמו"ר
 האמצעי (חלק נעתק בדרך מצותיך מצות טומאת המצורע פרקים
 ב-ג). [וראה ד"ה זה בספר מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע'
 תנו] וראה מ"ש בגליון דפי תזריע מצורע תשי"נ שהנוסח שבלקו"ת
 פי תזריע מורכב מהנחת אדמו"ר האמצעי והנחת הר"פ].

ד"ה להבין שרש ענין השבת (נדפס בסה"מ פרשיות ע' יא)
 נמצא בשינויים ובתוס' הגהות באוה"ת במדבר ע' א'תרג והוא
 ביאור לד"ה מקושש עצים ד(פי שלח) תקע"ב (ראה אוה"ת במדבר
 ע' א'תתיד ובשוה"ג). והוא כני הנחת אדמו"ר האמצעי (ראה
 מאמרי אדה"ז במדבר ח"ג ע' א'רנד).

ד"ה הנה ענין מחוץ לפרוכת (נדפס בסה"מ פרשיות ע' שנא)
 נמצא ג"כ בכ"י 1824 (הנחת המהרי"ל) בתור ביאור למאמר דש"פ
 תצוה תקס"ז (וראה מ"ש בגליון דפי תשא).

ד"ה הנה שבטים (נדפס באוה"ת ויחי תתשמ.ב. תו"א מה,ד)
 הוא הנחת המהרי"ל מביאור דש"פ ויחי תקס"ו ונמצא ג"כ בכ"י
 1824 (ושם נמצא גם סיום המאמר שלא נעתק בביכל 1116, אוה"ת
 ותו"א).

- עקב - כ"ף מנחם אב - היי תהא שנת נפלאות בכל - 27

דייה מה יפית פעמיך שבדף נו הוא הנחת רי זלמן רויזעש
[כמו שהובא ברשימת הכתבי יד בלקו"ת הוצאת תשד"מ עי קמב
מגוכייק אדמו"ר הצי"צ].

תשובה לביקורת

שמואל קראוס

בגליון הקודם, תרל"ו, ע' 27-23, התפרסמה ביקורת חריפה על דברים שכתבתי בקובץ זה בגליונות תרכ"ד/תרכ"ז. ביקורת זו נחלקה בדפוס תחת ארבע כותרות: על שתי הראשונות התום "הרב משה כהן, ירושלים עה"ק" ובשתי האחרות התום "הרב יעקב כ"ץ, תושב השכונת", ועלי לחודות שלא נזקקתי לתשובת המערכת - במענה לשאלתי בע"פ קודם שראיתי את הקובץ - שהמדובר בכותב שאינו מעונין בפרסום חזרבים תחת שמו האמיתי.

קודם לכתרת הראשונה נדפסה החודעה הבאה:

"קראתי בחתענינות רבה כל האריכות שהופיעה בגליונות יחערות וביאורים של הזמן האחרון .. אמנם חיו כמה דברים שהרגשתי שהם לא כ"כ מתאימים לבמה שב[ח] כותבים אניש וחתמימים..."

לפני שאני מתייחס לדבריו של אותו כותב, ברצוני להזכיר לו, ולמערכת שראתה לנכון לחדפס את שכתב, שלכל לראש נדרש מן הכותבים במימה זו לחודחות בשמם - וכפי חידוע משיחות כ"ק אד"ש בכ"כ הזדמנויות - ולא תחת שמות בדויים. אדם המתבייש בשמו, או בדברים שכתב (שבמקרה דנן אני בחחלט שותף לדעה שיש מקום לבושח) ימצא לו בבקשה כינוי ספרותי (אחי מוכן לעזור לו בכך) או מוטב יתחום כ-יחפץ בעילום שמו, וזאת תחת לגנוב דעת חקוראים ולחסתתר בשמות אנונימים.

[אף אם באותן שיחות הזכיר כ"ק אד"ש את אותן החפצים בחשמטת שמם מסיבות של יחצנע לכת" - ברור הוא שחדברים אמורים רק באותם המוסרים לפרסום חדו"ת וכו' וחוששים שמא יעברו את חמותר בשמינית דשמינית, ולא ככתיבה בקורתית נגד דבריו של חזולת, שבה פירוט שמו, חפרטי וחמשפחתי. סוג זה של כתיבה אין לראותו אלא כפאשקוויל - וגם בענין זה כ"כ שיחות מכ"ק אד"ש - שחתמחו בו בעיקר אחב"י החו' ברובע מסויים דקי"ק ברקלין].

אין בכונתי לכפות על חמערכת לחשתל ביישום חוראתו של כ"ק אד"ש בענין חחתמה בשם חתכו. מבחינתה של זו - די לי אם בעקבות דברים שכתבתי בגליונות קודמים חתעוררה לענין מקודם, עכ"פ ברפרוף, בדברים חנמסרים לפרסום [יעידו על כך שתי [ ] חערות חמערכת שבגליון חקודם]. מבחינתם של חקוראים ושל אלו שעל דבריהם נמתח חבקורת חאנונימית - דומה ואין ברירה אחרת מאשר חשיפת חזותם חאמיתית של בעלי חפאשקווילים.

אלא שגם אפשרות זו אינה "קלח" כל-כך. חנה, לדוגמא, נתפרסמה באותו גליון (תרל"ו, ע' 34-36) תגובתו של חרי"א ש"י מטוסוב על דברים של כותב אחר, שאף הוא חושש במאד מגליו שמו חאמיתי ומחבב את השימוש בשמות בדויים (לאחרונה אפילו בשמו של אחד מאניש חמתגורר בריחוק מקום, שאינו מודע לכך ששמו משמש "מקלט" לדברים שאחרים מתביישים בהם). מדבריו של חרי"א מטוסוב אנו למדים שחביקורת שנמתח עליה חיתה מטעה, ואעפ"כ חרי שאחז במידח שלפנים משח"ד ונמנע מלחוכיה את חכותב בפרסום שמו, חגם שבני-חשיטין ניכר שמכירו ויודע טבעו וחחותו (ואולי יד ח"צנזור", זו שבעזרתה מודפסים חפאשקווילים, נתערבה אף כאן, להגנת אותם מוגי-לב חמתביישים בשמם?).

לענין, חרי שמידח זו - עם כל מעלתה וגדולתה - שגוי במקרים אלו, כיון שאינה משכנת את בעלי חפאשקווילים למיניהם לחדול מדרכם זו. לשם כך אין אמנם צורך לפרסם את רשימת ח"חערות" שנדפסו בגליונות חעשור האחרון, אפשר גם בצירוף פקסימילים (שניתן לחזותם בחשוואת כתב-יד או סוג חמדפסת), ולפרט לצידם את שמותיהם חאמיתיים של אותם בעלי חזות כפולח ומשולשת (ולמעשה, אף חרבה למעלה מזה). ניתן לחסתפק בציון חשם בר"ת, ולחשאר לאותם כותבים את האפשרות לחשתעשע במחשבה שרק מתי מעט עשויים לגלות את פרצופם.

בידון חדרים שנכתבו בגליון תרל"ו, צר לי ללות - בהעדת אי-פירוט החוכות באופן הנייל - שמיודענו הרב הנייל החליט להמשיך את הדיון שפתח בו תחת שמו חמלא - בגלי תרס"ז ע' 48 ואילך; ולאחר מכן בגלי תרכ"א ע' 27 ואילך; ועוד בגלי תרכ"ו ע' 53 ואילך והפעם כאשר הוא מסמך את תחת השמות "הרב משה כחן, ירושלים עה"ק" ו"הרב יעקב כ"ף, תושב השכונת" (לעת-עתה החלטתי שלא לפרסם כאן את רשימת השמות הדוויים בתם השתמש הלח במשך חשנים תש"מ-ז"ב - אף שחיתת לי בכך חזמנות לחסיר לזות שפתים, כיון שגרם לכמה לחשוד בי, ואולי אף באחרים, בכתבתו חוא - ורק בנוגע לגליון תרל"ו הנייל אציין שם החערה שב'ע' 28-29, התומה בשם "הרב יצחק רוזנפלד, תושב השכונת", שלו חיא).

. . .

מעתה חריני עובר לדברים שלדעת הרב הנייל. "לא כ"כ מתאימים" לבימח זו (חציטוים מדבריו חובאו בין מרכאות):

ב'ע' 24 הוא כותב שאני "מתקעש לחוכיח נאמנותו של ספר 'החסידות' של אחרן מרקוס", "ולא נחת דעת[ני] עד שחג[עתי] למסקנא" - בגלי תרכ"ז ע' 32, וכאן הוא משמיט את שכתבתי שם ש"אין איש שישבע שמרכוס כתב את ספרו ברוח-הקודש" ש"ידוע אמנם שנמצאים בספרו אי-אלו אי-דיוקים, ואולי גם רבים" - ומצטט רק: "אך] ישנם בו כמה מקורות ראשוניים, כמו לדוגמא חסיפור עם נפוליון ור' משה מייזלש שחופע אח"כ - באי-אלו שינויים - באגרת אדמו"ר מחרי"ץ ובכ"מ"י, ושוב הוא משמיט את שחוספתי שם אחר משפט זה: "ראה מ"ש ע"כ בגליון תרכ"ע ע' 31."

ומפרט הרב הנייל את ה"מפריעי" לו "בכתביח מסוג הנייל": "שכאילו מקורו של חסיפור אצל אדמו"ר מחר"ץ הוא מספרו של מרקוס; ואכן כך נהגו כל המדענים...". שוד ושבר! "מדענים" כותבים ב"הערות וביאורים..."

יסלח לי אם אזכיר לו, ולקוראים, שאת חדרים הנייל כתבתי בקשר עם פליאתו הוא על חר' נ. מינדל שבספרו על אדח"ו (שכ"ק אד"ש כתב עבורו חקדמה מיוחדת) תביא מספר 'החסידות' בנוגע לבר פלוגתא של אדח"ו במלחמת נפוליון: בגלי תרס"ז ע' 50 תמה הרב הנייל על חבאה מספר זה ש"ידוע שחוא מלא טעויות וכו"ו, כאשר, לדעתו, דעת חב"ד היא אחרת (ורא חלח). בגלי תרכ"ז ע' 57 חוסיף הרב הנייל - בקשר עם ידיעה אחרת שחובאח בספר 'החסידות' הנייל - ש"יאפשר לסמוך על החזקה שזח לא יחי' חדבר הראשון חבלתי מדויק בספר של מרקוס .. ואם כן - חרי זו טעות. בגלי תרכ"ז ע' 31 כתבתי כי חידועה האחרונה, שחוזכרה עיי' ר' נ. מינדל במקום-אחר, יש לח מקום אף באחת מרשימותיו של כ"ק אדמו"ר (מחר"ץ) נ"ע, ולאחר מכן חתייחסתי - במשפט חמצוטט לעיל - לחוכיח ש"חזקה" מחסוג שקבע הרב הנייל אינה נכונה במקרה זה, ואף לא במקרים נוספים.

ועתה: האם מישחו מן חקוראים מסוגל לתת בדברים שכתבתי את פירושו של הרב הנייל? האם כתבתי, חלילה, שכ"ק אדמו"ר נ"ע לקח את חסיפור מספר 'החסידות'? אין בדברים שכתבתי, שציינתי לחם גם לגלי תרכ"ח ע' 31 - ציון שכאמור דאן הרב הנייל לחשמיטו - אלא "שחמקור הנדפס הראשון של סיפור זה הוא בספר 'הסידיומוסי' [החסידות] של מרכוס, שנדפס ב-1901" (ושם חוספתי ש"מרכוס כותב שסיפור זאת ביסמרק מבלי לחזכיר שמות, וחוא מספר זאת על "סוחר העצים משה מיזלש", וכן חוספתי ש"יביבית רבי' לא מופיע כלל סיפור זה"). היינו, שאת ה"חזקה" שרצה הרב הנייל לתת לספר זה יש לבטל מפאת חמקורות הראשוניים חמופיעים בו - היינו שלא חעתיקם מספר שקדם לו - חידועים לנו כנכונים (אמנם באי-אלו שינויים) ע"פ חסיפור שנתפרסם עיי' כ"ק אדמו"ר נ"ע.

[אגב: הרב הנייל חבין את דברי "באי-אלו שינויים" כאילו מכוונים רק על חשוואת חנוסח שאצל מרקוס עם חידוע לנו ממשנת חב"ד. אמנם, גם כאן ישנם שינויים, אך כוונתי חיתה לשינויים "באגרת אדמו"ר מחרי"ץ ובכ"מ"י" - היינו לחשוואת חסיפורים שבאג"ק ח"ג ע' שיד לשם חמסופר בשיחת ליל א' דח"ס תרס"ז (נדפסה עתה גם בסח"ש שם ע' 112. וחעיר שחנוסח שבס' 'החסידות' קרוב יותר למסופר כאן מאשר באג"ק הנייל)].

כל פירוט אחר של הרב הנייל אין לו מקום במציאות, אף אם יאריך בדברים חידועים על קדושת משנתו של כ"ק אדמו"ר נ"ע (שאגב, כמדומה שקוראי קובץ זה מכירים את העיון בה לא מכתבו של הרב הנייל, כי-אם מכתבי...חמואשם אצלו ב"מדעות").

אשר לבר-פלוגתא של אדח"ז במלחמת נפוליון, כותב הרב הני"ל: "אבל מה נעשה שכי"ק אדמו"ר שליט"א (באג"ק שלו חלק טו ע' תי"ט) כותב: "וי"א שחבר פלוגתי הי' חמ"ד מקוונ"י ואם כי אד"ש אומר וי"א' שזה רק דעה אחת, אבל כנראה שחוא מקבל אותו",

— על שאלתו זו, "ימה נעשה", אענה לו: צא ולמד! חלא באותו גל' שחדברים שבו "חפריע" לך, תרכ"ז ע' 32 (ואילך), חזכרתי בקצרה את שחוכתי בזה בחזדמנויות קודמות, שדעת כ"ק אדמו"ר (מהר"ייץ) נייע היא שחטוען-גד אדח"ז הי' חריש מקארלן. דברי כ"ק אד"ש באגרתו הני"ל על ה"וי"א שחבר פלוגתי...". - שחבר הני"ל החליט: "כנראה שחוא מקבל אותו" - הם בחמשך לדבריו שם: "רווח חנוסה דבר פלוגתי דאדח"ז בתנוגע למלחמת נפאליאן הי' תרח"צ וכו' מהר"ש מקרלן .. ואינו, ע"פ חמובא בסדח"י [בספרי-דברי-חיים]...", וכבר כתבתי באותן חזדמנויות לחוכיח שדעת כ"ק אדמו"ר (מהר"ייץ) נייע שונה מן חמובא בספרי-דברי-חיים:

— וחלא אף הרב הני"ל יודע שכי"ק אד"ש "כל מה שלא שמע מחותנו אדמו"ר מוחר"ייץ חוא אומר שאינו בטוח באמיתות חסיפרי", ולפי דבריו כאן, עוד נמצא שסותר כביכול דעתו ע"פ חמובא בסדח"י: - באותן חזדמנויות אף הארכתי לברר את כוונת כ"ק אד"ש באגרתו זו, וכנראה שכל הני"ל נעלם מידיעת הרב הני"ל (וכן בדבריו בגל' תרכ"א ע' 27, שמנסה למצוא מקום לדברי כ"ק אד"ש "וי"א...". ומתעלם מן חנסמן ע"י עורך חאג"ק לדברים שכתבו ע"י בקובץ זה).

בי"חערות"י תבאח כותב הרב הני"ל שבגל' תרכ"ד ע' 31 ציינתי "בחסת"ינות" לדברי יוסף כחן-צדק המאשים את מחבר 'תולדות עמודי החב"ד' בחמצאת שני המכתבים בענין מלחמת צרפת. הרב הני"ל מתפלא עלי "שכבר שבוע אחרי זה", בגל' תרכ"ח ע' 30, חצטרפתי אל כחן-צדק לפקפק באמיתות מכתבים. עד כאן תוכן דבריו.

ואני עומד ומתפלא על נסיון ח"יטוח"י שלו: בגל' תרכ"ד ציינתי לדברי כחן-צדק - שעד אז לא מצאתי מי שיציין לחם בקשר למכתבים אלו - ופירשתי: "חטעם לפקפוק באותנטיות של מכתבים אלו, מבחינתו של כחן-צדק, ועוץ באי-אמון בחזונו של אדח"ז" (ואין שחרב בי"חסת"ינות" כאשר מפורש שחדברים הם "מבחינת"י), ומיד לאחר מכן חוספתי - דבר שחבר הני"ל נמנע כמובן מלהזכיר: "יצויין אמנם שחסגנון חנובאי שבאגרות אלו, בחשוואח לאגרות אחרות חידועות לנו, אכן יוצא דופן", וכך כתבתי גם בגל' תרכ"ח ע' 30: שתוכנו של אגרות אלו "מפליא וכו'". מה מבין הקורא מדברים אלו? - את פשוט: כחן-צדק מפקפק בכוחו של אדח"ז לחזות דברים מראש, ואילו חערתי אומרת שסגנון כזה של אגרות אכן נדיר חוא, ומעורר פליאה בכך שאין דוגמתו בין כל האגרות חידועות לנו (וראה גם משנת יואלי ע' עח: "וחנה מכתבנו זה, שיש בו חגדת עתידות, שלא כדרכו של רבנו תמיד...").

וממשיך הרב הני"ל לטוען ש"בעוד הרבה מקומות" נעתקו קטעים ממכתבים אלו, ולפיכך - חטעמים שחבאתי בגל' תרכ"ח ע' 30-31, לחוכיח את נכוונתם של אגרות אלו (ויש לחוסקף עליהם, כמובן, את חנוסחאות חשוונת הנמצאות בכת"י מוקדמים וכו'), מותרים. בקשתי אליו: יואיל נא לפרט לפנינו את אותן "עוד הרבה מקומות" נאמנים שחוא כותב עליהם [מחוץ לשיחת ש"פ וישב תשנ"ב, שעל חפרטסי' שבה נטב חידון בגל' אלו, שבכתבתה נוספו קטעים אלו בציון לאג"ק - וכבר הארכתי בגל' חקודמים שתמקורות חנדפסיים חסרים בציון ששם], כי לפי חידוע לי לא נמצאו קטעים אלו באף אחת מרשימות כ"ק אדמו"ר נייע.

ולסיום: חן-חן לו להרב הני"ל חידוע להשוות אותי לחוקר חחסידות ש. דובנוב - וכטוב נמנע להתיק מן חציטוט שאצלו, לשם חשוואח, את המדובר על שנת חחסידות של חאחרון - וחן-חן ל"מערכת" שמימנה את חדפסת ח'פאשקויל' שלו.

אחר חחוואח לדובנוב, קובל הרב הני"ל על שאני "נטפל" ל"משכיל" מסויים, שבצעירותו - קודם ובדרך שחפך ל"משכיל" - התפרנס למחייתו בשיווק "סיפור"י חסידים (וחדברים ידועים). לפני שאתייחס ל"חערות"י של הרב הני"ל, אציין שאני דווקא מנלח חבנה לדאגתו לאותו "משכיל". כן, גם חוא אחב לעמים להסתתר תחת בדואים, ואף חוא נחג לחתייח לדברים שכתב לפנים בשם שונה, כאילו משל כותב אחר חס.

ובכן, החליט לו הרב הני"ל שדעתו היא "שכל מה שנכתב ונעתיק בתוך הספרים 'שבחי הרבי' או 'יתולדות עמודי החב"ד' הם מזוייפים", ולדעתו - "אין הוכחה" לכך. היכן מצא אצלי דברים ברוח זו? - לו פתרוניים. אולי הקיש מדבריו הוא על חזקתו של ספר 'יחסידות', והשליכם על דעתי על הנמצא בספרים הני"ל.

הרב הני"ל מזכיר דברים שכתבתי בשבועון כפ"ח. שם פרטתי כיצד סיפור המופיע בספרים אלו הוא מזוייף מבחינה היסטורית - לבד חוסר החתאמה עם הידוע ממשנתו של כ"יק אדמו"ר נ"ע - אך כמובן שחרב הני"ל לא יזכיר את כל אותן הוכחות שפורטו אחת לאחת באותו שבועון, בנוגע לאותו סיפור מסויים, אלא ינסה לטעון - מה שלא נכתב שם - כי הציטוטים שהבאתי שם מחקדמתו של המחבר הם היחוכה' לזייפנות.

(אגב: באותו שבועון נתפרסמה גם החודעה כי הציונים ומראי-המקומות נשמתו מחוסר מקום. הרב הני"ל מנסה את כוחו בציונים על מחותו של המחבר, ומדבריו ניתן לחברין בדלילות המקורות שהוא נטען עליהם. כמו-כן הוא מנסה כוחו להכנס ל"ראשו" של ה"משכילי" וקובל עלי שלא "הבתי" את רמזיו. מוטב לי כך, מאשר לקבוע כמוחו כי דבריו ב"יתולדות עה"ח" רומז המחבר שאינו מאמין בסיפורים שאצלו, בעוד הוא מתפרנס עיי רכישתם של המאמינים בהם).

ומאחר וקבע הרב הני"ל שדעתי היא ש"יכל מה שכתב פרומקין-ראדקינזאחן הוא מזוייף" (ומאחר והוא חקובע דעתי, יכל להוסיף למשפט זה אף שמות אלו: גרינוואלד-פרלשטיין-כח"ץ-רוזנפלד...), הרי הוא משתדל להוכיח שדעת כ"יק אד"ש ש"יחסר שבחי הרב מחוה מקור שאמפרט לצטט ממנו": הוא מציינ לחזרת 2 בלע"ש תרס"ז ע' 41 (ובלקו"ד הנסמן שם) שם צויין למשפט מספר 'שבחי הרבי' על אודות כתיבת אגרת 'נפש השפלה'.

ברם: א) הרב הני"ל שכה לציין כי כמקור לאגרת לא נכתב שם (ובלקו"ד ע' 1166) שחיא נדפסה לראשונה ב"יתולדות עה"ח", וכי החוספה ב"שבחי הרבי" שאדח"ז כתבה "אחר הבדלה איזה רגעים קודם אשר מסר נפשו...", לא רק שאינה סותרת, אלא קרובה, לכותרת הידועה ממקום אחר: "זאת כתב כ"יק אדמו"ר חזקו קרוב לזמן הסתלקותו", שחיא הכותרת שנדפסה שם קודם חדפסת האגרת, ולא זו חקודמת ב"שבחי הרבי" (ואגב: לכותרת ב"שבחי הרבי" מציינ גם באג"ק ע' תנה, ולחוסף שנתק מסם, בשינויים קלים, ב"יתולדות עה"ח" הנסמן שם). ב) שאלה: האם העובדה שלשם הוכחת נכונתם של סיפורים מסויימים שנדפסו ב"שבחי הרבי" וב"יתולדות עה"ח", יודע הרב הני"ל לציין רק לציון בהערה למוכח באחד מהם - ואין יבדו לציין כרובי סיפורים המופיעים שם וידועים גם מרשימות כ"יק אדמו"ר נ"ע - מוכיחה "ידיעותיו" בשטח זה? [רק דוגמא (שהוזכרה לעיל): ב"שבחי הרבי" נדפס לראשונה שחרי"ש מקארלין הוא חטוען נגד אדח"ז בעת מלחמת צרפת. גם ידיעה זו כתבת מכבר באחד הקבצים, יחד עם הידיעה הני"ל שכן היא דעת כ"יק אדמו"ר נ"ע. בהזדמנות זו אבקש את הרב הני"ל שלא לחזור על מעשיו ולפרש דברי אלה כאילו ח"מקור" לדעה זו הוא ב"שבחי הרבי"...]. ג) בענין הני"ל, האם לא ידע שכמשקל ראייתו אפשר להביא גם רא"י מדברי כ"יק אד"ש בחקדמתו ל"בד קודש": "וחנה בהוצאות הנדפסות .. ויש מי (תולדות עמודי חב"ד) שרצה לפרש..." (ושם ממשיך: "...ואין בנוסחת הפתיחה שלו .. אבל מלבד כי לפי זה צריך לשבש כל חת"י וחווצאות הנדפסות .. ואין להם מקום

עוד מעתיק הרב הני"ל מדברי בגל' תרכ"ד ע' 33: "אמנם לאחר השוואה עם נוסחאות אחרות נראה שראדקינזאחן עשה בהעתקתו כטוב בעיניו", וכותב על כך: "גם בקשר לחחאשמה על ששינה בהעתקת המכתב - תנה אנכי לא חשוית נוסחאות זכו, אבל השינויים והחשמה שעליהם מראה הנם קטנים מאד, וכל מעתיק יכול לטעות בהם, ויכול להיות שכ"י במקור שלפניו. כמו ג'יסו-ג'יסו", או 'דברי-דבריו'.

שוב יסלח לי הרב הני"ל אם אודיעו שאת דברי קרא בדרך העברת וחזרו לכתוב את חשגתו: את שני השינויים שחוא מציינ חזכרתי (האחד שם בע' 34 וחשני בגל' תרכ"ח ע' 28) לא בקשר עם השוואת הנוסחאות שערכתי, אלא במאמרים-מוסגרים לעניינים שדנתי בהם בתוכן האגרת (שאמנם אלו הם שינויים קטנים בכתיבה, אך יש בהם שינוי משמעותי בתוכן האגרת). על השינויים שיש בהם בכדי ללמד על מעשיו של ראדקינזאחן כתבת בגל' תרכ"ד ע' 31 שחעיקרי הוא חכנסת שמו של חנמען (כביכול) "רי' משח מייזיל" אל נוסח הפתיחה של המכתב, שעה שמן המקור שממנו העתיק ראדקינזאחן או יודעים שלא הופיע שם שמו של חרמי"ם, ולא עוד, אלא שבעליו אחז בדעה אחרת בנוגע לחותו של חנמען (ואף ב"שבחי הרבי

לסיום מוסיף הרב הנ"ל "סמוכין" לקביעתו, מן הכותרת הנדפסת בתחילת "שלשלת היחס": "יסודר ע"י מערכת קה"ת", שבזו בא כ"ק אדיש' להדגיש שלא הוא זה שערך את חרשימח"י. אמנם הרב הנ"ל מצטדק בכך שלא ראה את הדפוס הראשון של הי"י - דבר המעורר פליאה: אי"כ, מה מקום יש לסמוכין מסוג זה? - אבל בדברי, בגל' תרכ"ז שם, פירשתי כי חידושה על מקור "שלשלת היחס" חופיעה לא רק ב"מעין חקדמח", כי-אם גם בהערה בשו"ח בתחילתו, במחזורות תשי"ג, שנשמטה בשאר המחזורות. דעת לנבון נקל כי השמטה זו, החל ממחזורות תשי"ג, היא לסיבת החוספס על הסתלקותו של אדמו"ר נ"ע, והפרטים על כ"ק אדיש, נשיא חשביעי לאו"י"ט, שמאחר והלוח נדפס כאשר שמו מופיע בתור עורך, נוספה הכותרת "יסודר ע"י מערכת "קה"ת" (וגם בזו ידוע שהכותבים שאלו אצלו ובכ"מ חנוסה הוא כפי שחוסף וכו').

לסיום חנני לחציע להרב הנ"ל להתיישב ולנסות להסביר את עצמו, מבלי להתבייש בשמו, ולמסור את הדברים לפרסום.

• • •

בגל' תרל"א ע"י 36 דובר בצורך, או אי-הצורך, לציין למקורות מסויימים מהם שואבים הכותבים את דבריהם. בשבוע שעבר, כשרכשתי את "ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ועיינתי בו (ע"פ בהעברתו), נסתפקתי: (א) האם גם קובץ 'הערות וביאורים' נמנה עם אותם מקורות שיש להמנע מלציין להם. (ב) כנ"ל, מאחר שהח"מ הוא הכותב. (ג) אפשר ובתקופה זו, שבלא"ח סמוכה כ"כ לגאולה, אין עוד צורך בסגולה של "האומר דבר בשם אומרו". הדברים אמורים בנוגע למספר הערות של המו"ל שמקורן בדברים שנתפרסמו בקובץ זה:

ע"י 111 - מסופר אודות ר' משה מייזליש (וראה לעיל) ובהערה 7 מציין המו"ל לשנת (לידתו) ופטירתו, ומכריע שנפטר בשנת ח'תרי"ד. בין הציונים מציין גם ליתולדות חבי"ד בארצות"ק ע"י ע"ה, אך ראה שם שחסתפק בין שנת תרי"א לתרי"ט, ולמסקנה (ע"י נח) העדיף את האחרונה. את הציון לימשנת יוא"ל שבו התאריך "חדרת" והתאמת חקביעות לשנת תרי"ד, לקח המו"ל מדברי בקובץ זה גל' תרכ"ח, ע"י 33-3, וראוי ה"י שיציין זאת, שכן שם פירוט רחב יותר מאשר במקומות שמציין אליהם (וגם בנוגע לשנת לידתו. אגב, בסח"ש שם נשתבש בדפוס מ"שנת תקל"ב" ל"שנת תקל"ה", בנוגע לתאריך התקשרות חר"מ"מ לאדח"ז).

ע"י 112 - בהערה להערה 9, בה מוזכר ר' יקותיאל זלמן חתן אדמוח"א, כותב המו"ל: "נפטר יום ד', ערי"ת ניסן תרכ"ז". מנין לו תאריך זה? מפי הגבורה? - ראוי ה"י שיציין לדברי בשבועון כפ"ח - שמציין אליו כו"כ פעמים - גל' 485 ע"י 34, שם העתקתי ממצבתו אשר "נשתמרה עד היום בבית-העלמין הישן בליובאוויטש ועלי נקבע התאריך...".

אגב אורחא: באותה הערה כותב המו"ל - מבלי לציין כל מקור - כי חתונתו בולאבין בקיץ תקס"ז חיתה של רי"ז הנ"ל. וכנראה שנמסרו הדברים לדפוס קודם שראה דברי בקובץ זה גל' תרל"ג ע"י 39, שם עסקתי בענין זה וצינתי בין היתר לנמצא בנוכחיי חצי"צ שחתונת רי"ז חיתה ב"חורף תקס"ח" (וכנ"ל גם לדברים ששם בע"י 254, בנוגע לרי"ש חורבץ, שלא ראה דברי בגל' תרל"ד ע"י 15 ואילך).

ע"י 161 - בהערה להערה 15 אודות שנת חולדת המהרי"ל בן חצי"צ - ניכר ששאב את הציונים שאצלו מדברי בגל' תרל"א ע"י 36, אף שחביא אותם חרטים ובשינוי. וראוי ה"י שיציין גם למובא אצלי בענין זה בגל' תרכ"ח ע"י 26.

— אלו הדברים שראיתי (כנ"ל בהעברתו) השייכים לדברים שבקובץ זה, ואוסף כאן עוד שתי הערות - מבין עוד כו"כ הערות כלליות ופרטיות שיבוא זמנן - בפרטים שהבחנתי בחן:

ע"י 13 - מוזכרת הרבנית שטערנא שרה ע"ה, והמו"ל מוצא לנכון להעתיק - בהערה 12 - רשימה קצרה אודותיה מבנה כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) נ"ע. על מקור חרשימח מציין רק "גוכ"י"ק", ומן הראוי ה"י לחוסף שחדברים נדפסו - בשינויים קלים - ב"חקריאה וחקדושה" גל' 29 ע"י ד; בגל' 42 ע"י ח; (ורק חלק בגל' 54 ע"י ז [ולחער מחמצונין בקובץ זה גל' תרי"ט ע"י 36-7]).

ע"י 16 - בהערה להערה כ"ק אדיש (הערה 29), מציין שחקונטרס בעניני כולל חבי"ד נדפס ב"ירושלים תרס"ז" (ומציין שם מקורו). יש להעיר על כך שהתאריך תרס"ז הוא חנדפס

בסופה של יאגרת זו, שחוא תאריך כתיבת האגרת בליובאוויטש, אך בשער הטופס הנמצא בספריית אגווי"ח נכתב - באותיות רשי"י - שנדפס: "ירושלים תרשי"ח". על-פי השוואת הכיתוב עם כיתובים דומים הנמצאים בספרים אחרים, ברי לי שחוא גוכייק כ"ק אדמו"ר (מחורי"צ) נייע [למרות שישנם הטוענים, ע"פ "טיבעת עין", שאינו כן], ואם כן נודענו תאריך מדויק להדפסה זו.

* * *

תיקוני דפוס לגלי תרלי"ח: עי 25 שוי"ח יחיטב"י (= נשמט. עי 26 סוף שוי"ח ירשימות, צ"ל: 'מושג'. שם שוי"ח יחסותרות, צ"ל: 'לאוקימתות'. עי 29 שוי"ח יפניו, צ"ל: 'פעם'. עי 32 שוי"ח יחעבודות, צ"ל: 'באותם'. שם, שורה אחרונה, צ"ל: 'מפריע לזוג'. עי 33 סוף שוי"ח ישם, צ"ל: 'העתקה'. עי 35 שוי"ח ישייכים: תיבת יאתי נשמטת. עי 37 שוי"ח יא, צ"ל: 'לחפתתו'. עי 38 שוי"ח ישלי, תיבת ישאינו נשמטת. עי 39 שוי"ח יאינו, צ"ל: 'מיכאליו'. עי 42 שוי"ח ישמטו, צ"ל: 'מאותם'.

* * *

שם בעי 25 הזכרתי התוועדות 'בן זכר', ושמעתי מכ"כ שאינם מכירים מושג זה. ובכן, הנני להעתיק לפניכם קטע מיומן כ"ק אדמו"ר (מחורי"צ) נייע - נדפס ב'חתימים' עי 261 - משנת תרנ"ד, בו נכתב על חולדת אביו, כ"ק אדמו"ר מחורי"ב נייע. המספרת היא זקנות, חרבנית רבקה ע"ה, וחותרה המוזכר הוא כ"ק אדמו"ר חצי"ב נייע:

"בשבת קדש פי חיי שרה חי' הבן זכר וביום השי"ק השלם בן זכר, ובשבת החוא אמר כ"ק חותני שני פעמים דא"ח, ובכבודו בא בלילה להתוועדות הבן זכר, וכן במסיבת השלם בן זכר, ובכל פעם ישב כמו שעה והיי בשמחה גדולה".

— מכאן לכאורה שהחתוועדות שעורכים בליל שי"ק נקראת בשם 'בן זכר',

[בספרי הטעמים חשונים כמה שמות לסעודה זו וביאוריהם, אך לא מצאתי ביניהם לשם זה. אבל בספרי הפוסקים נמצא כן, ראה לדוגמא בפמ"י לאו"ח סי' תמד, מ"ז סי"ק ט: "ליל שבת של בן זכר". ולהעיר מחמובא בקו"י ח"י אלול תשי"ג עי 21 (סח"ש שם עי 155) בשם חר"א, על הסדר בע"ש תשובת תק"נ, אחר חולדת אדמו"ר חצי"ב: "בצתרים חכריו אשר כ"ק אדמו"ר - אדמו"ר חזקו - מזמין את כל אנשי העיר והאורחים לסעודת שלום בן זכר: בניו וחתניו של כ"ק אדמו"ר ואחדים מזקני החסידים בשי"ח כשלשה מנינים איש, יטלו ידיהם לסעודה והשאר מבני העיר והאורחים יבאו, אחרי אכלם וקודם ברכת המזון, ויאכלו פולין ועדשים ויצטרפו לזימון..."; ועוד שם בעי 22 (סח"ש שם): "דעם סדר פון שלום בן זכר"; ויחסדר דשלוס בן זכר"].

— "וביום השי"ק" עורכים התוועדות נוספת, בשם ישל[ו]ם בן זכר.

[ואך לעי"ע לא ראיתי לאני"ש נוהגים במנהג זה (נס לא בצירוף חנייל לבהמ"ז). וראה גם ב'דרך פקודין' לתרח"צ מדינוב (מצוח ב, חלק המחשבה אות יב): "ולפמ"ז אותה הסעודה שנוהגין לעשות בשבת שקודם המילה, יש מקומות שנוהגין לעשותה ביום שבת, וברוב מקומות עושין בלילה, נהרא נהרא ופסטי"י כי במקומות עושין ביום חוא כדעת חזו"ח"ק..."; אך ראה מה שחשיג עליו נכד-נכדו הרה"צ ממונקאטש בספרו 'אות שלום' סי' רס"ה אות לב, ומסיים: "ובאותן המקומות שנוהגים לעשות קצת סעודה (שקורין קידוש) גם ביום השבת, חס לגרמי' חוא דעבדין אבל לא יחסרון מליל שבת גי"כ (ווי"א שכיח במדינתנו שיעשו רק ביום חשבת בלבד ולא בליל שבת)"].

לזכרון

הרה"ג והרה"ח ומקובל רב פעלים

לתורה ולמצות ורבים השיב מעון

ר' לוי יצחק ז"ל

שניאורסאהן

אביו של - יבלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א

אשר נאסר והגלה על עבודתו

בהחזקת והפצת היהדות

ונפטר בגלות

ביום כ"ף לחודש מנחם אב

שנת ה'תש"ד

לעילוי נשמת
הו"ח אי"א נוי"נ מוה"ר אברהם דוב
ב"ר משה צבי ע"ה
ווינער
נפטר ביום י"ט מני"א תשכ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

ולעילוי נשמת
מרת רבקה לאה ע"ה
מרקוביץ
נפטרה בדרי"ח אלול היתשלי"ן
ת.נ.צ.ב.ה.

*

נדפס ע"י בני משפחתם שיחיו

לזכות

הרב משה אהרן צבי ש"י

וונתו

מרת העניא רבקה רות תחי'

ווי"ס

שירותי מחשב ומכנת סדר הדפוס "סדרית" - באדירות
E.S.T. Computers 4403 14th Ave. (718) 972 4648

להצלחה רבה ומופלגה